

Välkommen till föreläsning om retorik!

A portrait of Ulrika Axelsson, a woman with long, wavy blonde hair, wearing a red top, smiling. The portrait is positioned on the left side of the slide.

Ulrika Axelsson

Föreståndare för Språkverkstaden
Retoriklärare på IKOS, ämnet
svenska

ulrika.axelsson@liu.se

Språkverkstaden vid LiU

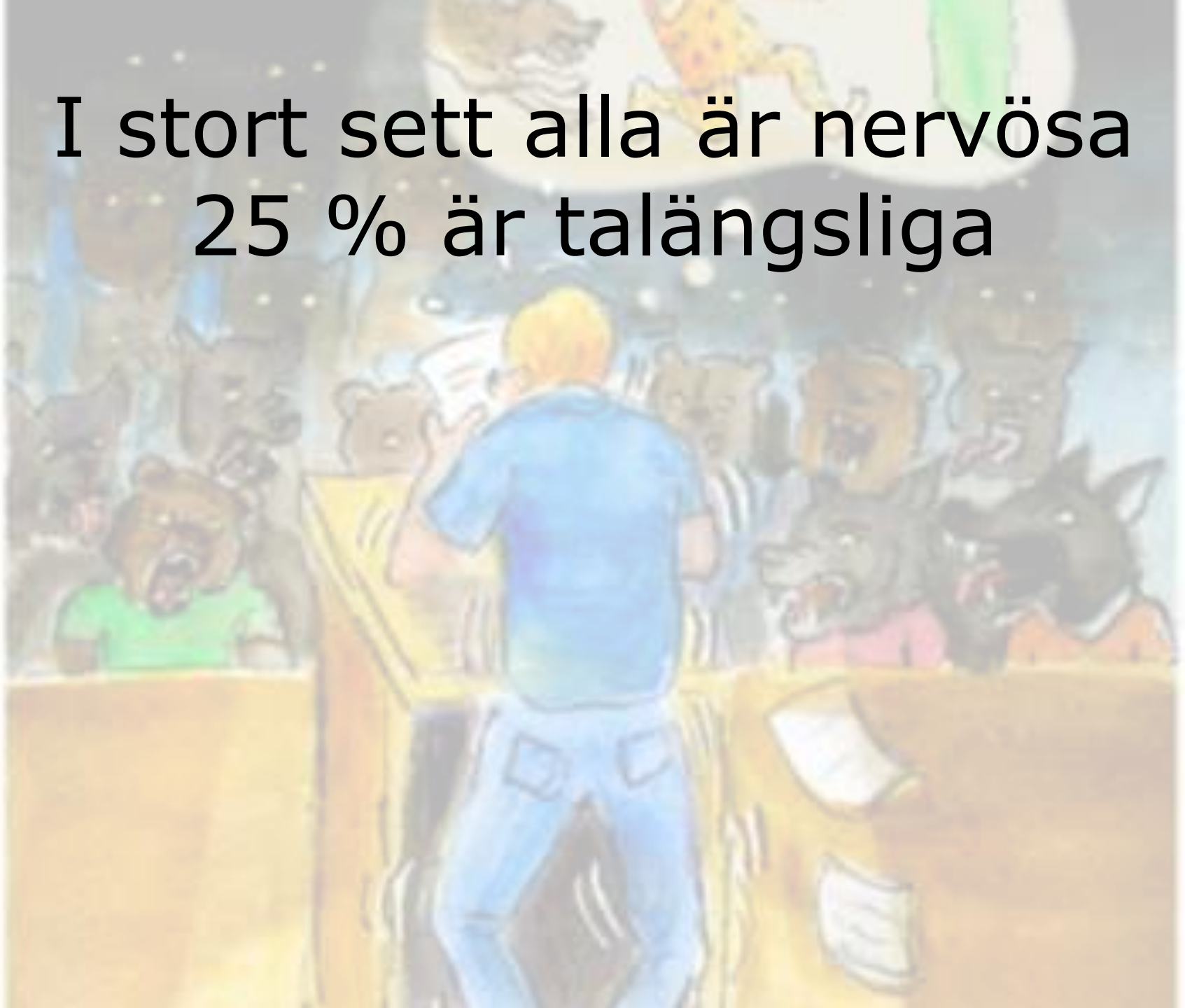

ULRIKA AXELSSON

Talängslan

I stort sett alla är nervösa
25 % är talängsliga

Social kompetens tränar vi hela tiden

Att tala ensam för en grupp tränar vi sällan

Orsaker till talrädsla

Vi värderar
andras
blickar

Orsaker till talrädsla

- Dåliga erfarenheter
- Föräldrars oro
- Känslig ålder och höga krav
- För lite/fel träning/fel återkoppling
- Ångestkurvan
- Att inte få gensvar och tro på negativ värdering
- Ovana att höra sin röst

Fight or flight?

Amy Cuddy

Forskar om kroppsspråk på Harvard

TED Ideas worth spreading

#powerpose

Bli en tryggare talare med

- Praktisk träning (våga tala-kurs)
- Mental träning (mindfulness)
- Presentationsteknik
- Goda förberedelser

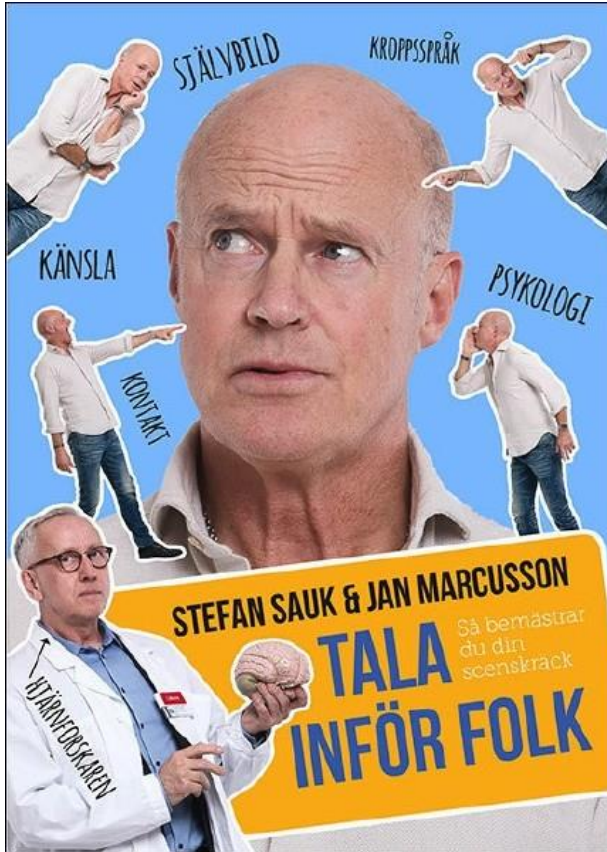
Tänk gott om publiken

Jan Marcusson, LiU

Retorik = konsten att tala

Retorikens uppkomst

- Demokrati i Athen
- Grekerna måste själva föra sin talan
- Sofisterna talarskolor
- Retoriska knep på bekostnad av sanningen
- Aristoteles: sanningen och den goda människan viktigare

Aristoteles

”Det bästa sättet att lära sig att tala väl är att iaktkta goda talare och försöka efterlikna dem.”

Talets olika delar

1. Intellectio (vad göra?)
2. Inventio (vad ska jag ta upp?)
3. Dispositio (vilken ordning?)
4. Elocutio (vilket språk?)
5. Memoria (hur lära?)
6. Pronuntiatio och actio (hur framföra?)

Börja i god tid (inventio)

- Brainstorma först
- Använd egna, aktuella exempel

Dispositionen (dispositio)

- Gör ett utkast till manus
- Vilken ordning är mest pedagogisk?

Själva talet

- Inledning
- Huvuddel
- Avslutning

Inledning (exordium)

? ! " ... "

Huvuddel

- Logisk disposition
- Lagom nivå
- **Dialog och humor**

Förenkla budskapet

- Gör jämförelser
- Koppla till verkligheten
- Använd rekvisita!

Förenkla budskapet

- Upprepa
- Ta hänsyn till olika lärstilar
- Variera dig
- Mikropauser för åhörarna

Frågor och interaktion

- Klargör när du vill ha frågor
- Ge åhörarna tid
- Repetera frågan
- Var lugn även vid kritiska frågor

Ibland måste man "föreläsa"

- Retoriska frågor
- Personlighet och humor

Avslutningen (peroratio)

Hur är en bra talare?

Målgrupp (se med publikens ögon på saken)

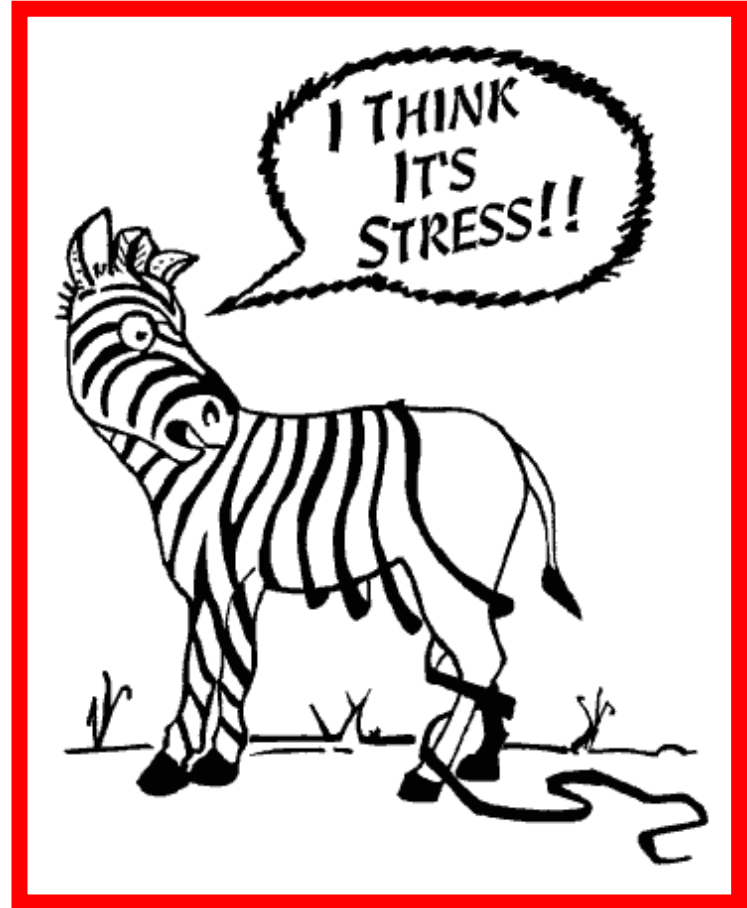
Vilka talsituationer möts ni av?

Foto: Annica Grönfund/2012

Våga använda humor!

Personangrepp och ironi

”Hon verkar vara en väldigt glad ung flicka som ser fram emot en ljus och underbar framtid. Så härligt att se!”

”Han ser ut som en lycklig gammal man”

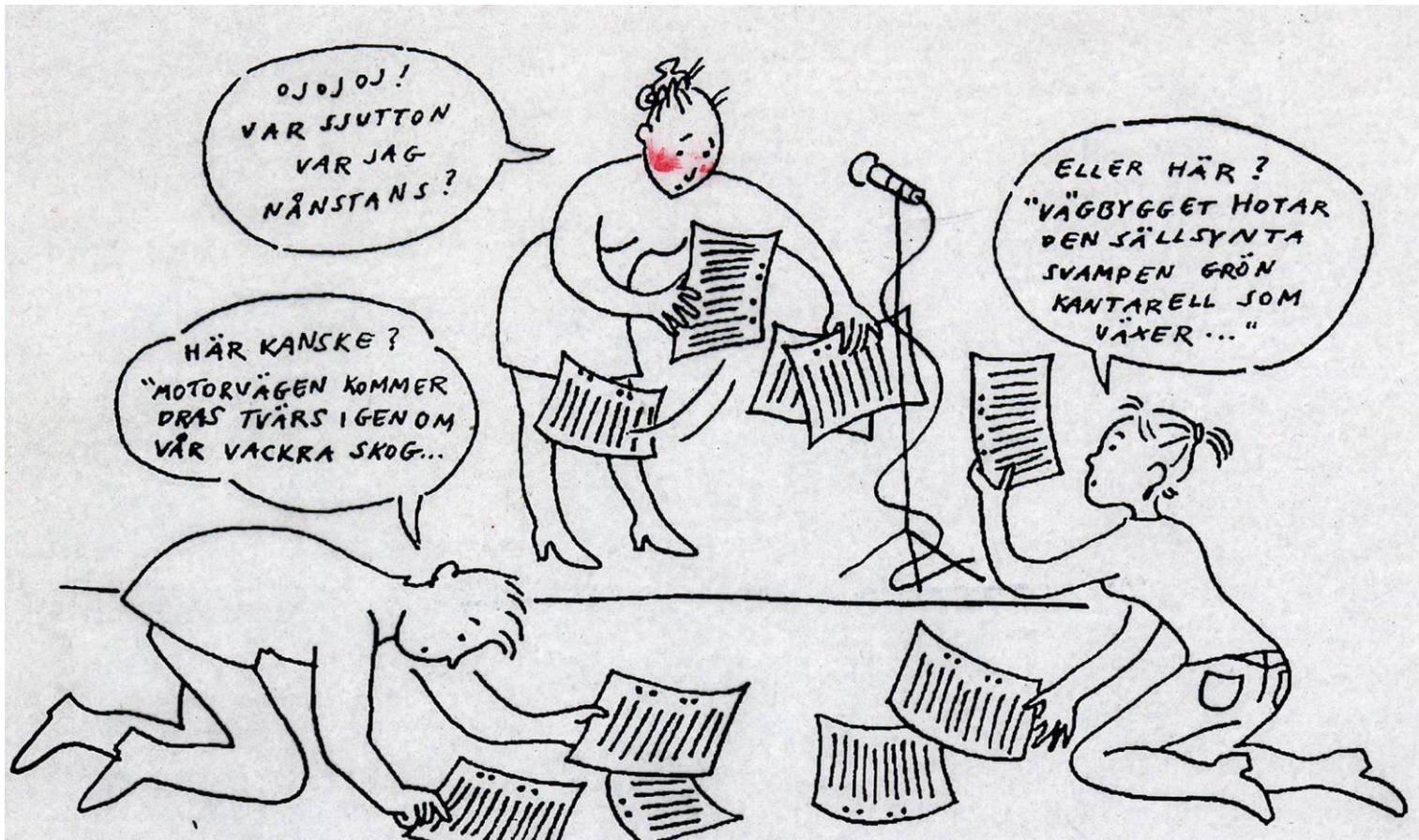

Självironi effektivt!

- Skoja om dig själv, dina egna misstag och svagheter.
- Alla i publiken känner igen sig och sympatiserar med talaren.

Manus

Manus – åhörarkopior

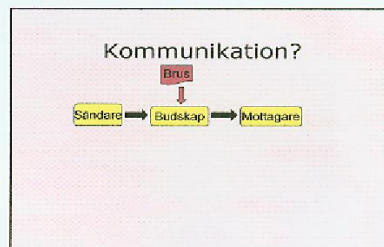
*Presentera mig
Våra kurser, uppgifter*

CMTS
Centrum för människa, teknik och
samhälle
www.liu.se/cmts/kurs.html
brion@tema.liu.se
013-28 23 17

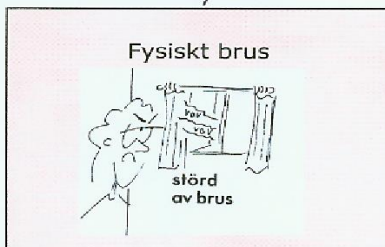
*Komm-forskare olika syn.
Förenklad bild*

*Referensramarna olika
Kulturella, sociala skillnader*

*Olika typer av brus
oljud*

ofokuserad

Hur lära sig presentationen? (memoria)

- Lär dig vilka förberedelser du behöver!
- Olika för olika ämnen och situationer

Pausljud

Paus

- Ger tid att tänka efter
- Skriv in i manus

Kroppsspråket

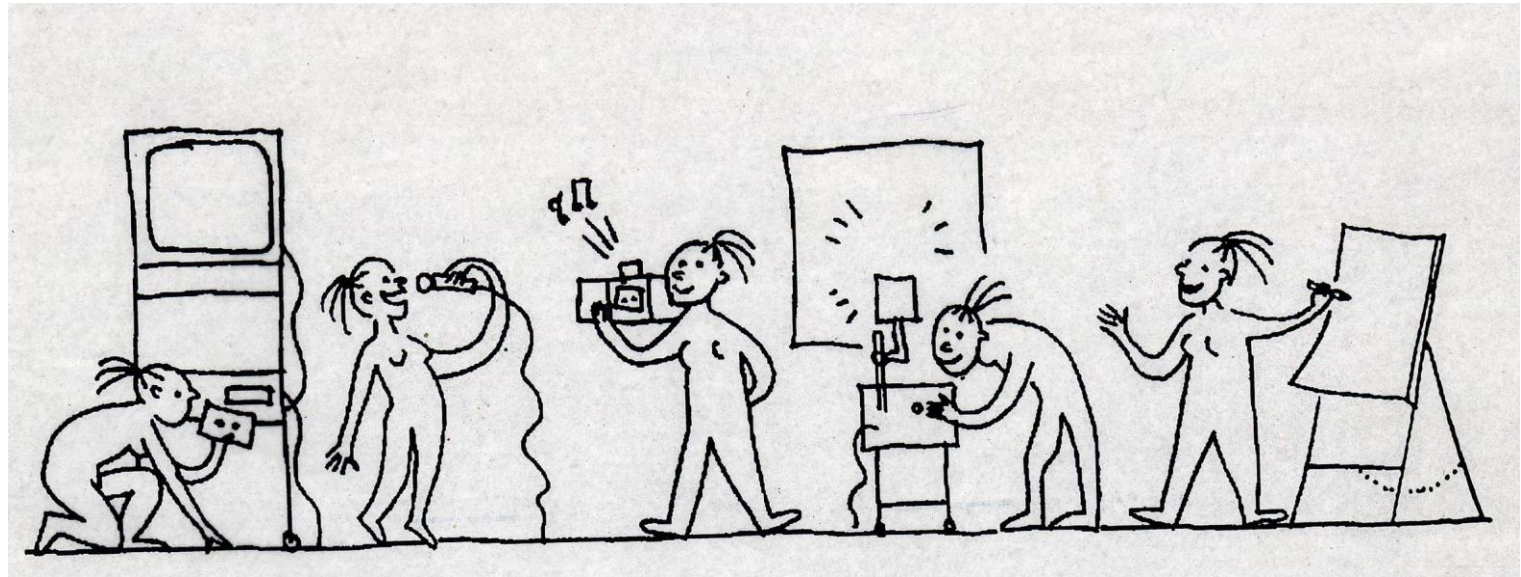
Klädseln (en del av ethos)

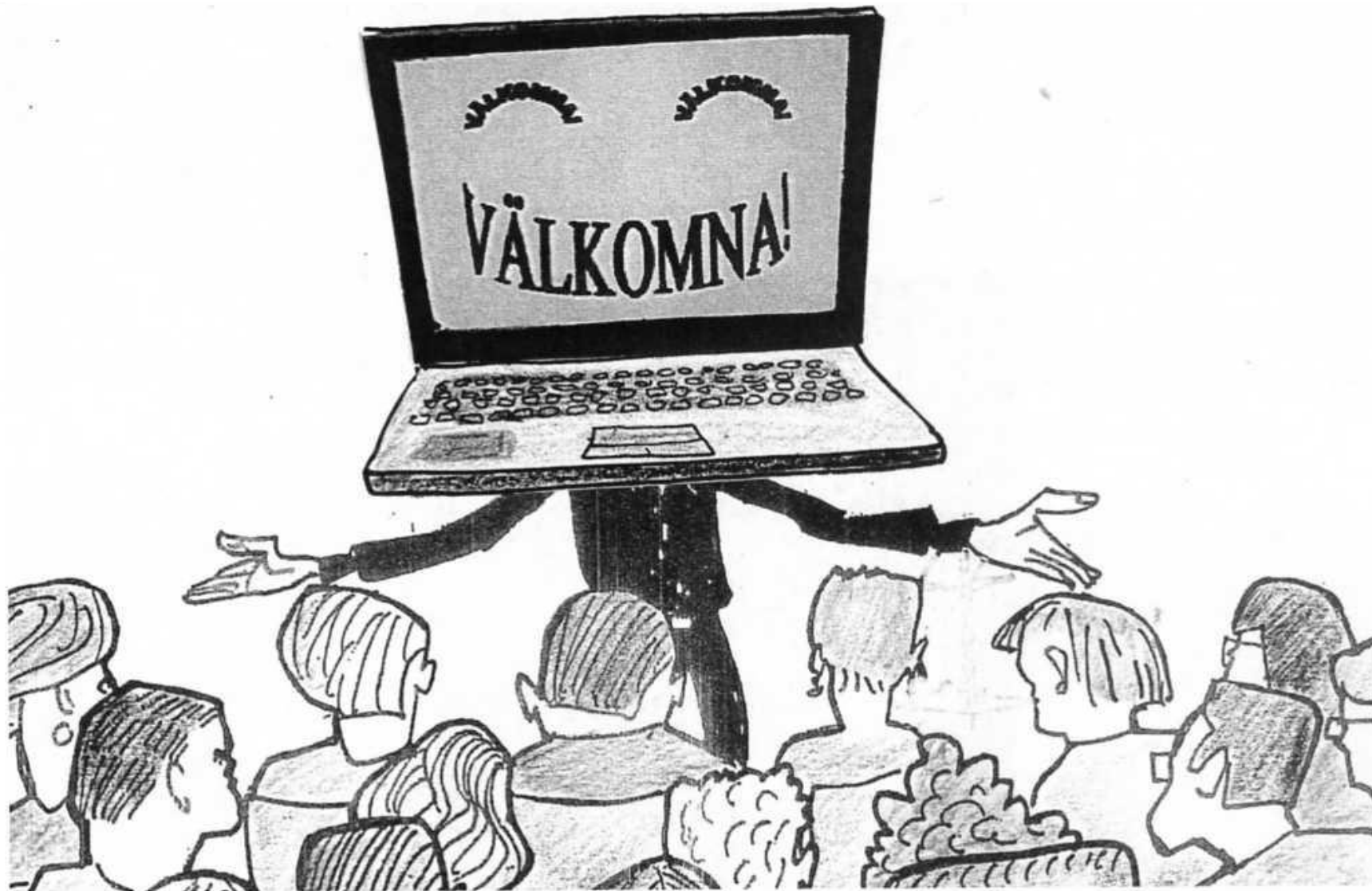
- Hur klä sig för att skapa trovärdighet?

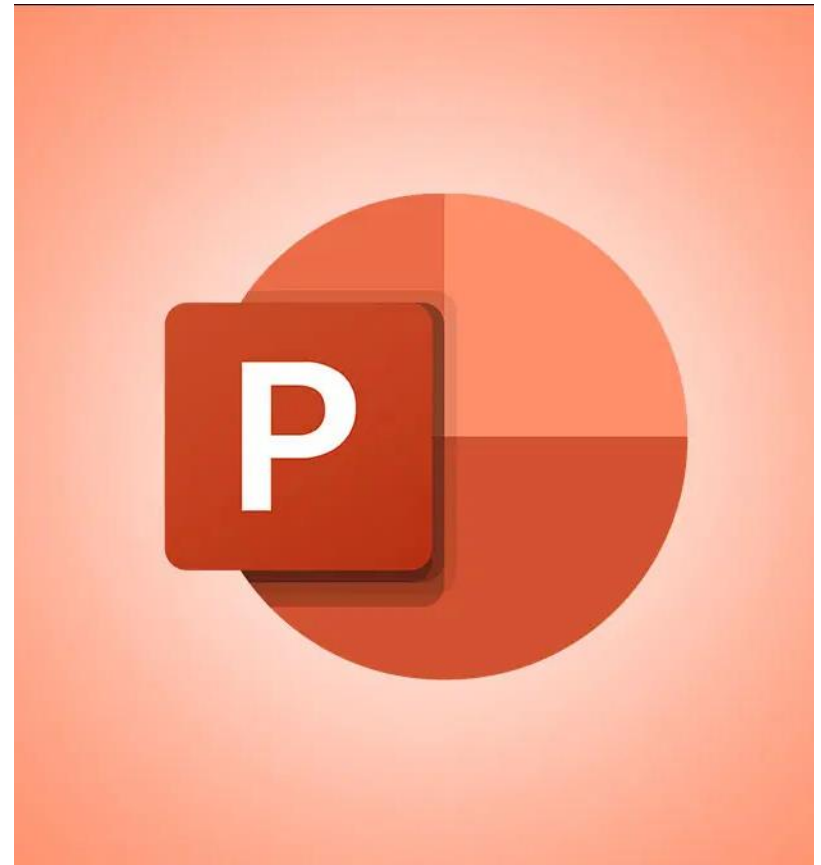
Hjälpmedel

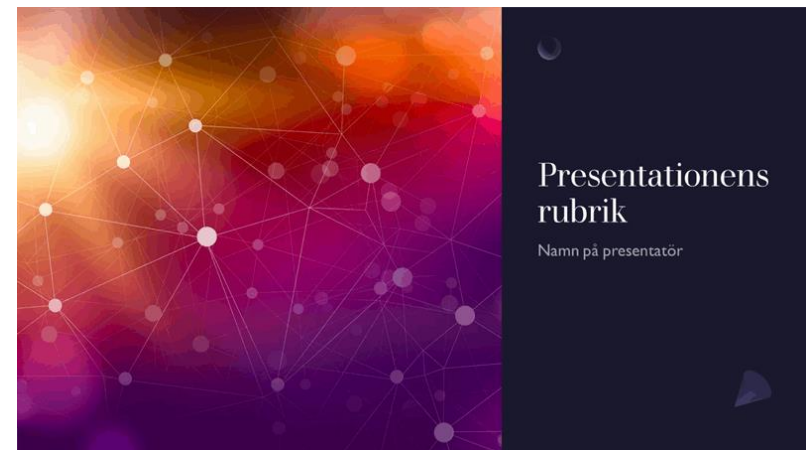
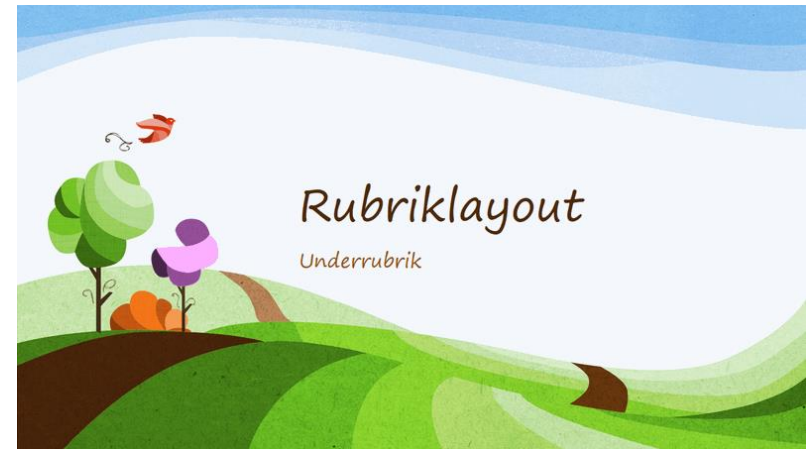
Powerpoint

- Enkelhet
- Konsekvens och relevans
- Less is more
- Bilder
- Sparsamt med ord
- Skriv stort

Mallar

- Ska passa ämnet
- Ändra typsnittet?
- Välj design för varje bild?
- Animera vid behov

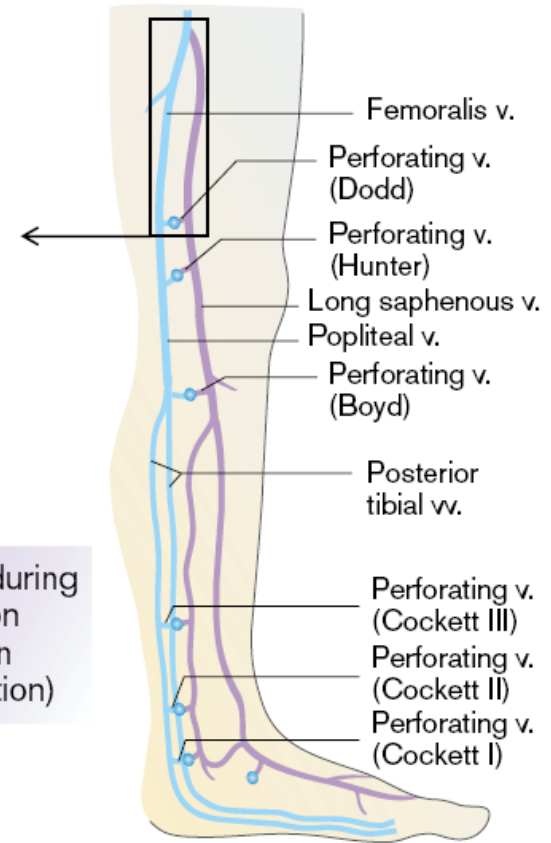
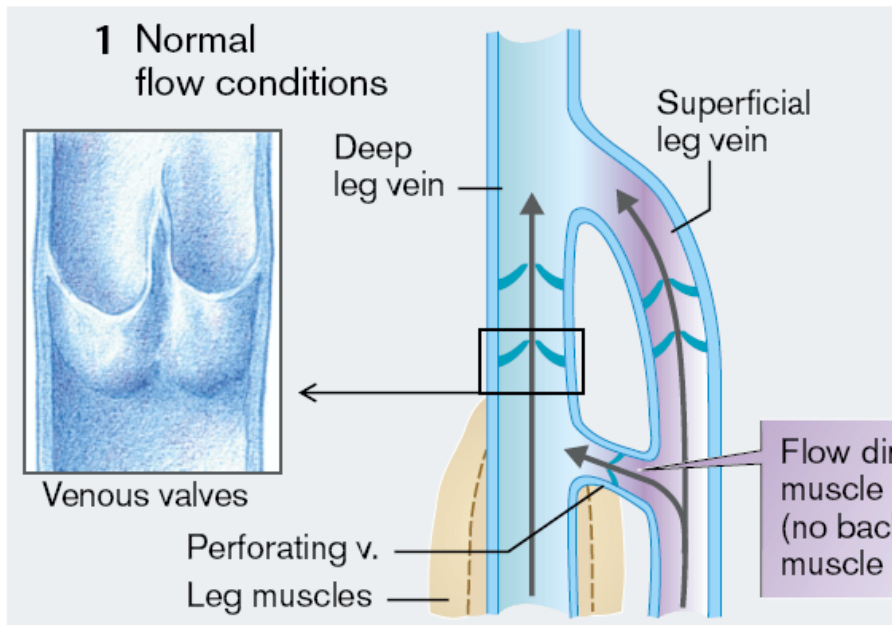
Tvinga inte lyssnarna att välja

De ska kunna lyssna **eller** läsa i
lugn och ro – inte missa något

Ta bort onödig text

Markera det som publiken ska fokusera på

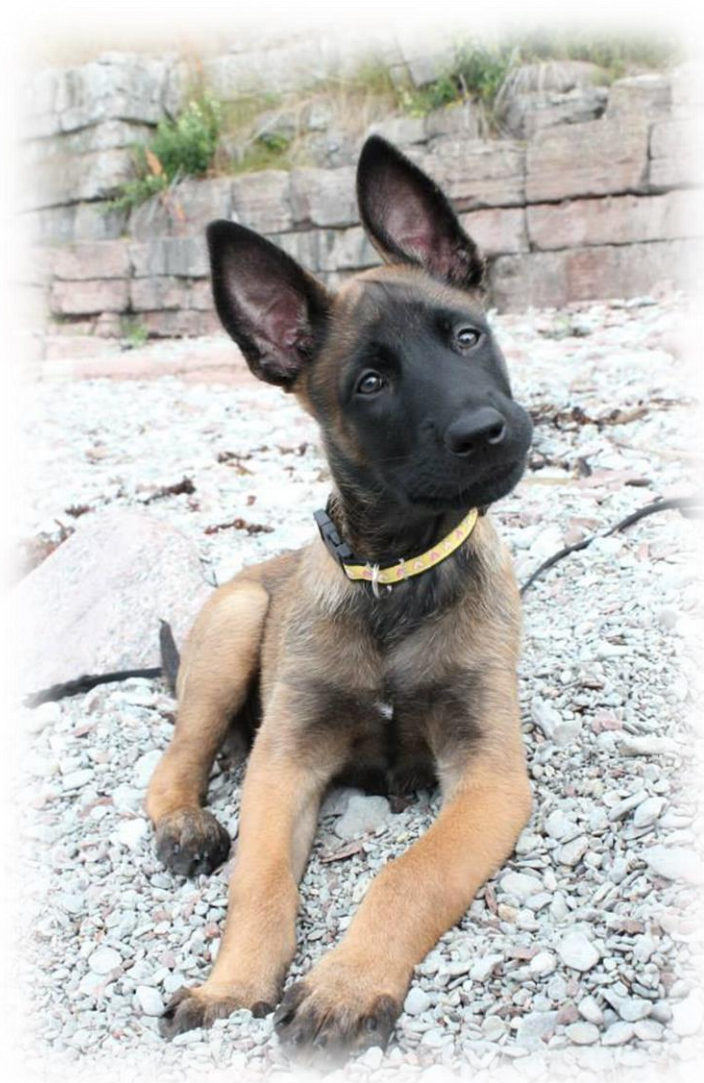
- Ringar, pilar, färger etc
- Pekpinne, laserpekare, muspilen
- Ta fram en del i taget

Ögonkontakt

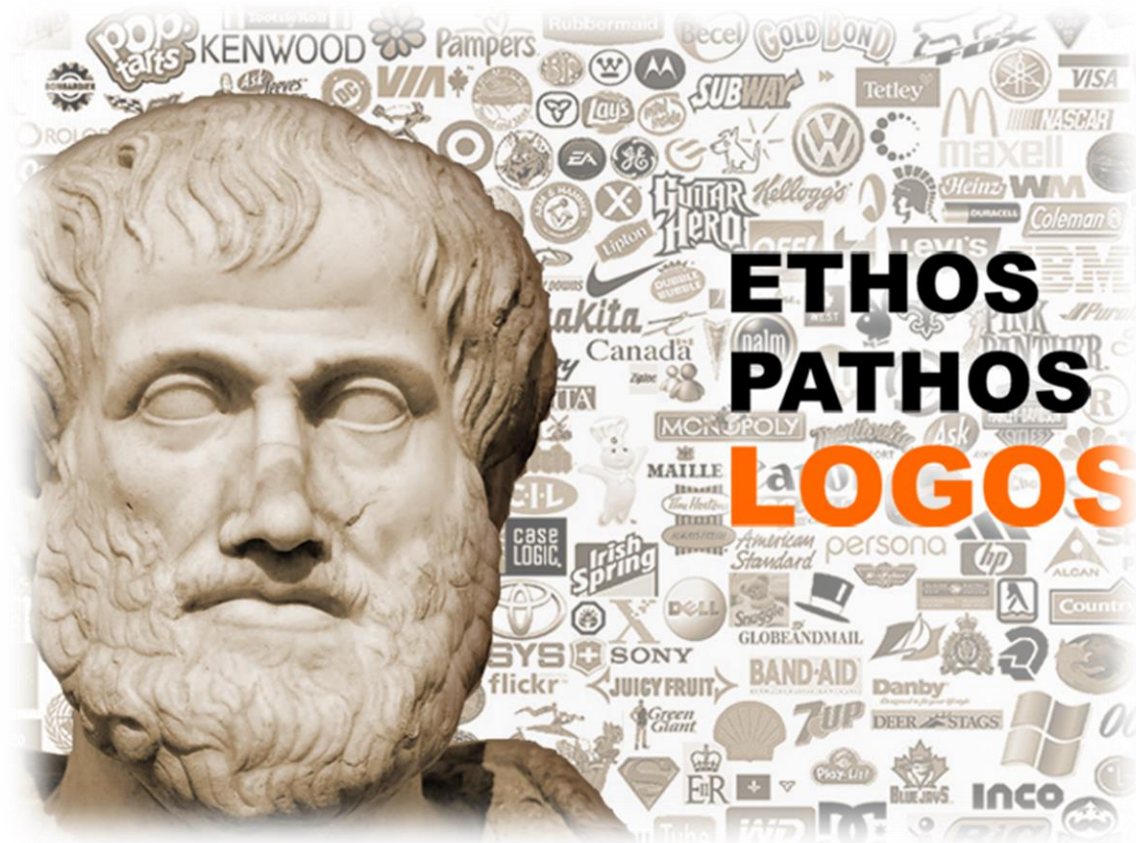

...OCH HÄR, SER NI, STÅR
HERA OCH AFRODITE

Frågor

Övertyga med hjälp av ...

Logos ... (fakta/bevis)

Logos i reklam

Saab 95 från 1961

- Praktisk, rymmer 5 fullvuxna, 300 kg gods, hotellrum, stryktålig, 42-hästars, driftstark, 4 vxl, accelerationsvillig

Pathos ... (känslöargument)

Pathos i reklam

Saab 9-3 från 2007

- Blomman, fjärilen, späckhuggaren, hunden, ett glas vatten
- Vattnet som vill "ut"
- "The power of nature wants to be free!"

Ethos ... (personlighet)

Ethos i reklam

Volvos ethos?

- Det genuint svenska
- Nationalsången och jägaren
- Den karga, vilda naturen (eld, snö, is)
- Styrka, stillhet, mod, miljö, trygghet
- Sverige (~~Norden~~) = Volvo & Zlatan

Kamratrespons

- Ge konstruktiv kritik och övervägande positiv feedback
- Ge förslag på hur talaren kan förbättra talet.
- Det här talet kan bli bättre om ...
- Var en god lyssnare!

Till sist (conclusio)

- Var tydlig och utgå från publiken
- Aktivera publiken med humor och dialog
- Var väl förberedd
- Tänk gott om publiken och om dig själv!

Litteraturtips

Axelsson, Ulrika (2011). *Talängslan. Förstå, utmana och förändra.*

Hellspong, Lennart (2004) *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik.*

Johannesson, Kurt (2001). *Tala väl. Tio lektioner i praktisk retorik.*

Van der Vliet Paul (2010). *Tala dig till ledarskap.*

Frågor

Tack för mig och lycka till!

Litteraturtips

Axelsson, Ulrika (2011). *Talängslan. Förstå, utmana och förändra.*

Hellspong, Lennart (2004) *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik.*

Johannesson, Kurt (2001). *Tala väl. Tio lektioner i praktisk retorik.*

Van der Vliet Paul (2010). *Tala dig till ledarskap.*

Retoriklärare på IKOS

Ulrika Axelsson

Tel: 013-28 18 03

ulrika.axelsson@liu.se

Birgitte Saxtrup Hermansson

birgitte.saxtrup.hermansson@liu.se

Att presentera i grupp

- Placering i salen
- Rollspel (ramberättelse, intervju)
- Lyssna på den som talar
- Stötta varandra
- Trycka fram bilder